

**Guliston davlat pedagogika instituti,
“Pedagogika” kafedresi, p.f.f.d PhD,
dotsent Samatova Dilrabo Yusufovna
taqrizi ostida**

Rakhmonova Nodira Abdukayum kizi
Gulistan state pedagogical institute
Uzbekistan
Email: kulchayevanodira@gmail.com

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI TABIAT BILAN TANISHTIRISHNING ZAMONAVIY METODLARI

ANNOTATSIYA: Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish ularning atrof-muhitga bo‘lgan qiziqishini oshirish, ekologik madaniyatini shakllantirish va kuzatuvchanlik qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu maqolada bolalarni tabiat bilan tanishtirish jarayonining maqsad va vazifalari tahlil qilinadi. Xususan, tabiiy hodisalar, o‘simlik va hayvonot olami haqida dastlabki tushunchalarni shakllantirish, ekologik tarbiyaning ahamiyati va bolalarning ijodiy tafakkurini rivojlantirishga yo‘naltirilgan zamonaviy pedagogik yondashuvlar ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida samarali tabiatshunoslik mashg‘ulotlarini tashkil etish bo‘yicha tavsiyalarni o‘z ichiga oladi.

KALIT SO‘ZLAR: Maktabgacha ta‘lim, ekologik tarbiya, interfaol metodlar, innovatsion pedagogika, ekologik o‘yinlar, ekskursiyalar, bolalar rivojlanishi.

KIRISH. Bolalar hayotining ilk bosqichlarida tabiat bilan tanishish ularning dunyoqarashi va tafakkurini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Tabiat hodisalari va tirik organizmlar haqidagi dastlabki bilimlar bolaning qiziquvchanligini oshiradi va tafakkurini rivojlantirishga yordam beradi. Maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida bolalarni tabiat bilan tanishtirish bo‘yicha turli pedagogik metodlar qo‘llaniladi. Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning tabiat haqidagi bilimlarini shakllantirish jarayoni, uning asosiy maqsadlari va vazifalari tahlil qilinadi. Shuningdek, bolalar bilan olib boriladigan ekologik mashg‘ulotlar va kuzatuv asosidagi ta‘limning samaradorligi yoritiladi.

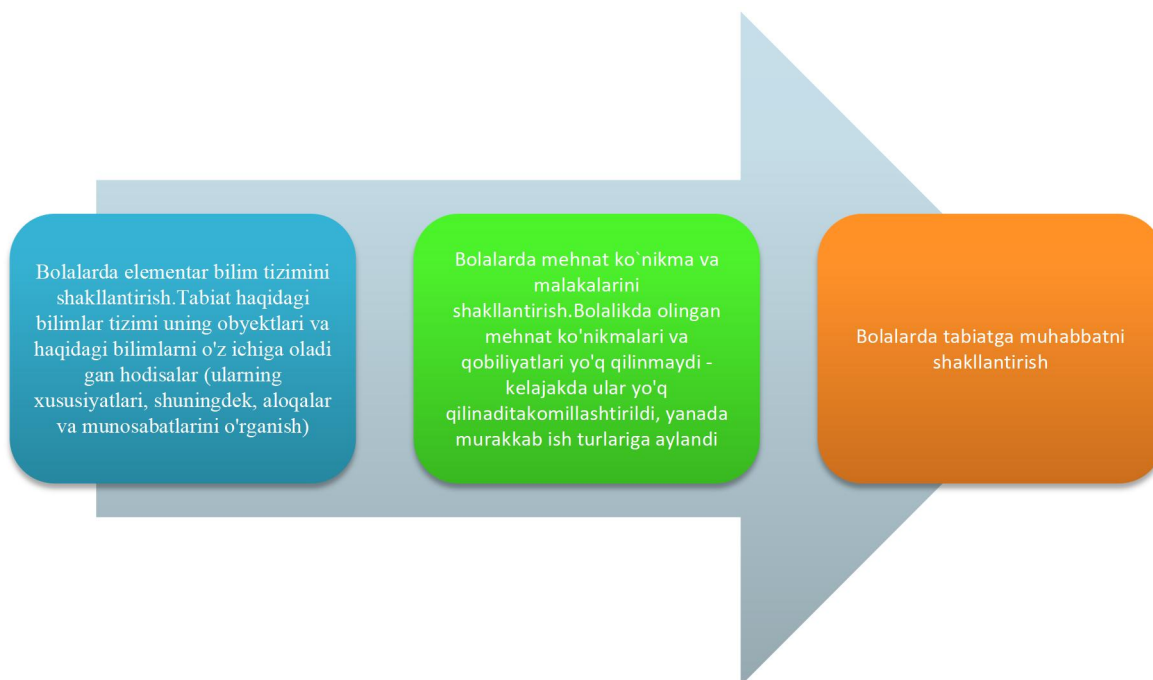
MATERIAL VA USLUBLAR. Ishni boshlashda, o‘qituvchilar yosh bolalarni tabiat qo‘yniga olib borganlarida, xoh u daraxtlarga to‘la katta o‘yin maydonchasi, xoh baland to‘shak, xoh kichik o‘tli to‘shak, xoh maktab yo‘lakchasidagi daraxt qutisi bo‘ladimi, ular noma‘lum narsalarni qidirib topadigan “tabiat detektivlariga” aylanadilar.

Yetakchi detektiv sifatida o‘quvchilarni hislari bilan eslatib turing va bog‘lang; ochiq savollarni berish orqali ularga beshta sezgining har biriga tegishli savollarni bering:

Ular yangi tovushlarni kashf qilishlari mumkin - daraxt po'stlog'ida o'rnatilgan hashrotlarni qidirayotgan o'rmonchi, qushlarning qo'shig'i, qarg'aning o'g'irlashi yoki daraxt tepasiga yugurayotgan olmaxonlarni kuzatuvchi. Ular olmaxonlarning o'z uyasiga qaytib ketayotganini, o't bo'ylab yugurib kelayotgan va yer ostidagi chuvalchangning harakatini, qushning baland parvozini, qush uyasini yoki shamolda esayotgan daraxt barglarining harakatini diqqat bilan tinglash uchun qisqa to'xtab turganini ko'rishlari mumkin. Ular daraxt po'stlog'ining qo'polligini, salqinligi, qumni va katta toshlarni his qilishlari mumkin. O'qituvchilar o'zlarining his-tuyg'ulari bilan topilgan yoki kashf etgan narsalar to'g'risida aniqroq savollar berish orqali bolalarning kashfiyotlarini yanada chuqurlashtirishlari mumkin, bu keyingi izlanish darajasini oshiradi. Masalan, "Bu tabiat buyumlari bilan nima qila olasiz?" deb so'rang. "Bu narsalar sizga nimani eslatadi?" "Bu narsalar nima qila oladi?" yoki "Bu yig'gan narsalarni qayerdan topdingiz?"

Keyinchalik, o'qituvchilar fotosuratlar olish, suhbatlarni yozib olish, tabiat muhitini qayta ko'rib chiqish va tabiatni ichkariga olib kirish orqali o'quvchilarning tabiatni kuzatishlarini hujjatlar orqali qo'llab-quvvatlashlari mumkin. O'qituvchilar, shuningdek, agar sinf byudjeti imkon bersa, ularga kichik quti kameralari, qazish uchun kattalashtiruvchi ko'zoynaklar va belkuraklar, shuningdek, ko'rganlarini chizish uchun kichik kvadrat qog'ozlar va yozuv asboblari bilan ta'minlash orqali o'z talabalariga o'zlarining tabiat tajribasini oshirishlari mumkin. Bolalar yangi narsalarni kashf etadigan tanish tabiat joylariga qayta tashrif buyurishlari mumkin; hayratlanarli savollardan foydalanish ko'pincha bolalarga allaqachon o'rganilgan sohaga yangi nuqtai nazar beradi. Misol uchun, o'qituvchi: "Yer nam yoki quruq ko'rinadimi?" yoki "Bugun soyalarni sezdingizmi?" bolalarni atrofidagi dunyo bilan tanishtirishda o'qituvchi oldida turgan vazifalar:

NATIAJALAR VA MUHOKAMALAR. Yosh bolalar tabiiy muhitda vaqt o'tkazganda, ularning

- Kognitiv;
- Ijtimoiy;
- hissiy va muloqot qobiliyatlari yaxshilanadi .

Tabiat bilan bog'lanish miya rivojlanishini kengaytiradi, ijtimoiy o'zaro ta'sirga yordam beradi va xayoliy o'yinlar, kashfiyotlar, hayrat va qiziquvchanlik uchun qulay muhit yaratadi. Pedagoglar sifatida biz yosh bolalarning baxtli, hamdard va mehribon shaxs bo'lib yetishishi uchun zarur bo'lgan yo'llarni taqdim qilmoqchimiz. Tabiat hayratlanarli go'zallikka to'la va biz shunchaki bolalarga uning cheksiz tajribalarini ochib berish imkoniyatidan foydalanishimiz kerak. Tabiat bolalarni o'z g'oyalarini shakllantirishga va o'z-o'zini boshqaradigan tadqiqotlarga undaydi. Bolalar to'liq suvga cho'mganlarida va tabiat bilan tajriba o'tkazsalar, ularga bepul sarguzasht uchun ochiq taklif beriladi.

XULOSA: Tabiatni hujjatlashtirish markazini yaratishda bolalar qayerda va nimaga qiziqayotganini kuzatish va har bir o'quvchining fikr va g'oyalarini hujjatlashtirish orqali ularni qo'llab-quvvatlash muhim. O'qituvchilar o'z sinflarida "Tabiatni hujjatlashtirish markazi" ni yaratishlari mumkin. Bu soha har qanday tarzda murakkab bo'lishi shart emas va undan o'qituvchi ham, talabalar ham foydalanishlari mumkin. Tabiat tashqaridan sinf ichkarisiga olib kelinsa, o'qituvchi ham, o'quvchilar ham foyda olishlari mumkin. Belgilangan joyni yaratish o'quvchilarga topilgan tabiat materiallarini qo'shimcha kuzatish va mulohaza yuritish imkoniyatini beradi; bu o'quvchilarga hamkorlik qilish va birgalikda ishlash, shuningdek, o'rtoqlariga o'zlarining tabiat buyumlarini yig'ish uchun birinchi bo'lib nima jalb qilganini aytib berishlari va tushuntirishlari mumkin bo'lgan stsenariylarni yaratishga imkon beradi.

Savatlar, poyabzal qutilari yoki kichik mato yoki qog'oz qoplardan foydalanib, o'quvchilar sinfga o'tkazish uchun tegishli tabiat buyumlarini to'plashlari mumkin. O'qituvchilar o'zlarining

sinf jadvallarida tabiatni yig'ish uchun bir yoki bir necha kunni belgilashlari mumkin. Tabiat buyumlarini tashlab ketish uchun talabalar uchun qulay maydonga ega bo'lish ideal bo'lishi mumkin: stol, kitob javoni, pastki kubiklar, maxsus qutilar yoki, ehtimol, burchakda osongina qo'yish mumkin bo'lgan tepalari bo'lgan poyabzal qutilari yoki bolalarning ismlari yozilgan sigaret qutilari. Har bir cho'ntagida talabalarning ismlari bo'lgan poyabzal sumkasi har bir talabaga narsalarni tashlab yuborish uchun o'z joyini berishi mumkin. Ular osongina eshik ustiga osib qo'yilishi yoki olinadigan ilgaklar bilan devorga yopishtirilishi mumkin. Baliq ovlash liniyasi yoki simdan foydalanib, tabiatda topilgan engil narsalarni - qarag'ay konuslari, tayoqchalar, barglar yoki gullarni shiftga osilgan (agar litsenziya bo'yicha ruxsat etilsa) yoki barqarorlik uchun qum bilan to'ldirilgan idishga joylashtirilgan kichik daraxt shoxiga osib qo'ying. Bu usul nafaqat talabalarning kashfiyotlarini hujjatlashtiribgina qolmay, balki go'zal san'at instalyatsiyasidir.

Tabiatni Hujjatlar Markazi talabalarga g'urur va muvaffaqiyat hissini beradi, ularning tabiatdan qilgan shaxsiy kashfiyotlarini har kuni eslatib turadi va tabiatning qanday yaratilganligini diqqat bilan kuzatish va o'rganishni davom ettirish va uni saqlashda qanday rol o'ynashini o'rganishni davom ettiradi. Muayyan tadbirlar o'quvchilar sinfda o'tkazadigan vaqtincha tabiat tadqiqotlari atrofida bo'lishi mumkin, so'ngra demontaj qilinadi va tabiatga qaytadi. Masalan, axloqsizlik tovoqlari ilmiy faoliyatning bir qismi bo'lishi mumkin; talabalar kattalashtiruvchi ko'zoynaklar yoki agar mavjud bo'lsa, mikroskop yordamida mikroskopik hayvonlar, mog'or, zamburug'lar yoki qum va axloqsizlik tarkibining kichik zarralarini qidirishlari mumkin. Bundan tashqari, talabalar kichik tirik mavjudotlarni - chuvalchanglar, qurtlar, qo'ng'izlar, chumolilar yoki hatto cicada ekzoskeletlarini muloyimlik bilan kuzatishlari mumkin. Albatta, barcha tirik mavjudotlarni tabiatga qaytarish barcha tirik mavjudotlarga nisbatan hamdardlik va hurmatni yanada mustahkamlaydi. Talabalarimizni tabiat bilan bog'lash usullari qanchalik katta yoki kichik bo'lishidan qat'i nazar, eng qimmatli narsa tabiatni yosh bolalar uchun xavfli, qo'rqinchli yoki erishib bo'lmaydigan deb o'ylash to'siqlarini yo'q qilishdir. Tabiat bilan bo'lgan tajribalar bolalarga Yerimizni qadrlashlari va bir-birlariga g'amxo'rlik qilishlari uchun zarur vositalarni beradi.¹

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. N.Erxonova, Z.Ro'ziyeva Tarbiyachi kitobi Didaktik o'yinlar. Amaliy qo'llanma. - T.: "Eureka nashriyot-Matbaa uyi" 2022 -144 b.
2. B.S.abdullayeva, L.Z.Namazbayeva. Tajriba va tajribalar. -T.: "Eureka" NMU, 2022 yil - 192 b.
3. I.H.Rajabova. Tabiat bilan tanishtirish nazariyasi va texnologiyalari: O'quv qo'llanma. Toshkent.: "Durdona" nashriyoti, 2021. – b.”
Environmental Education Teaching Young Learners to Connect With Nature Teachers can guide pre-K students to understand and appreciate nature by discussing and documenting their observations. By Julie Hunter September 26, 2023

¹ Environmental Education Teaching Young Learners to Connect With Nature

Teachers can guide pre-K students to understand and appreciate nature by discussing and documenting their observations. By Julie Hunter September 26, 2023